

CSISZÁR ZOLTÁN

A PÁPOC MELLETTI CSATA

AZ ANJOU-KOR VÉGNAPJAI A MAGYAR KIRÁLYSÁGBAN

BEVEZETŐ

Zsigmond magyar király 1406. évi privilegiális oklevelének részletéből egy a XV. század elejére tehető, a Magyar Királyság jövőjére nézve jelentős hatással bíró eseményről értesülhetünk: „*Audito siquidem, quod multe gentes armigere, Italice et Neapolitane, ac alie ab obedientia sacre nostre corone tunc deuie, equites videlicet et pedites sub vexillo annotati Ladislai, filii Caroli, per ipsos nostros infideles, in regem temere electi, et per eum ad ipsorum instanciam, vna cum et sub predicto suo vexillo in regnum nostrum, in ipsius regni et regnicolarum, fidelium videlicet nostrorum devastacionem et oppressionem destinate, in villa Sebes prope oppidum Papoch, Comitatus Soproniensis, fixis tentoriis, inani securitate ducti, descendissent; ...*” (FEJÉR 1838: 155–156).

Az 1403. augusztus 5-én a magyar királytá koronázott nápolyi király, Durazzói László zászlója alá összegyűlt (olasz, nápolyi, valamint más nemzetekből és a korona hűtleneiből álló) lovasság és gyalogság a Rába bal partján „*Sebes faluban, Papoch mezőváros mellett*” verte fel sátrait. A bizonyára tarka képet festő hadnép a táborhelyét őrizetlenül hagyva – talán már a választott felállási helyén, vagy még csak oda vonultában – próbálta felvenni a meglepetésszerű támadást.

A fenti oklevélben hivatkozott és egyben a magyar Anjou-kor végét is jelentő csata előzményeire, kiváltó okaira, pontos időpontjára és helyszínére, valamint lefolyására nézve a szűkszavú tudósítás nem ad kielégítő tájékoztatást. Vajon milyen eredménnyel tehető ez meg több mint hatszáz év távlatából?

TÁVOLI ELŐZMÉNYEK

A XIV–XV. század fordulóján dúló belháború és előzményei a hazai történetírásban jól ismertek, így ezt csak főbb történéseit érintően közlöm; teljesebb képet az ajánlott irodalomban szereplő munkákból kaphatunk.

Talán nem túlzás azt állítani, hogy az 1403. évi „pápoci csata” kiváltó okai több mint 17 évvel előbbre, egy 1386 elején történt eseményre vezethetők vissza. 1386. február 7-én Durazzói Károly nápolyi és magyar király ellen a budai királyi palotában fegyveres merénylet történt. A merénylet I. Lajos magyar király özvegye, Kotromanić Erzsébet és 15 éves lánya – a királyi címről nemrég lemondott Mária –, valamint közvetlen híveik (Garai Miklós volt nádor, Alsáni Bálint pécsi püspök, Bebek Imre országbíró és Bebek György királynéi tárnokmester) jelenlétében történt; a kitervelt merényletet Forgách Balázs királynői pohárnokmester hajtotta végre. A törbecsált királyt a merényletben több fejsérülés érte, bal szemét el is veszítette. A súlyosan sérült királyt és közvetlen olasz környezetét később Visegrádra vitték, ahol február 24-én (vagy 27-én), nem tisztázott okból életét veszítette, örökösévé fiát, az akkor 9 éves Lászlót tette meg (PÓR 1896: 139–142). Itáliában a „*della Pace*” névvel is illetett király halála után pár nappal, 1386. február 28-án a hatalomba visszerült Mária rendelkezett a merénylő jutalmazására, „*aki megölte a királyné életére törő és őt, a királynőt a koronától megfosztó Durazzói Károly királyt*” (DL 58652.).

Károly tragikus halálát követően magyarországi hívei kiskorú fiát, Lászlót szerették volna a magyar trónra juttatni. Nápolyban László nevében anyja, Durazzói Margit próbált fellépni, férje haláláról értesülve fia nevében trónfoglalási nyilatkozatot adott ki, melyben a magyar trónra való igényét is bejelentette (SCHÖNHERR 1898: 8, 14). Pár hónapon belül azonban gyermekeivel Nápolyból menekülni kényszerült. A Nápolyi Királyság hűbérura, VI. Orbán pápa a nápolyi trónt ugyanis megüresedettnek nyilvánította, a nápolyi nemesség pedig az avignoni ellenpápa által támogatott francia Anjou Lajost hívta meg a trónra (SCHÖNHERR 1898: 9).

A merényletet követően Károly magyar délvidéki híveinek legfőbb szövetségese a nápolyi trónigényt saját hatalmi céljaira kihasználó Tvrtko bosnyák király volt. Tvrtko a kedvező alkalmat Dalmácia megszerzésére használta fel; mint László helytartója, birtokba vette a tartomány déli városait (SCHÖNHERR 1898: 6).

A Horvátiak nevével jegyzett lázadás legfőbb momentuma Mária királynő és kíséretének július 25-én, Diakovár és Gara közötti lerohanása és a merénylet felelőseinek elfogása, illetve eliminációja volt. A merénylet fő kitervelőjének és a végrehajtójának fejét szeptember 16-án Horváti Pál zágrábi püspök személyesen vitte Nápolyba (SCHÖNHERR 1898: 8), Máriát és anyját Nápolyba szállításukra készülve Novigrád várában tartották fogságban, ahol az özvegy királynét később megfojtották. Mária királynő 1387. évi levele szerint a Tvrtkoval szövetkezett lázadók ez időben foglalták el „Dalmát-, Horvát-, és Szlavonorságot, Pozsega vármegyét, a macsói és szörényi bányságot”. (PÓR 1896: 139–146, 147)

László Chieti város polgáraihoz írt levele szerint magyar királyi címét már 1387-ben viselte (ÓVÁRY 1879: 218). VI. Orbán halálát követően az 1389 novemberében megválasztott új pápa, IX. Bonifác vette pártfogásába, és 1390. május 29-én Gaetában a gyámjával kijelölt Angelo Acciaiuoli bíboros koronázta nápolyi királlyá. (SCHÖNHERR 1898: 10) Először 1393 közepén indult hadba személyesen Gaetából, ezt követően nyolc éven át tavaszunként indított hadjárataival foglalta vissza országát (SCHÖNHERR 1898: 11). Így valószínűleg 1401-ig reális esélye a magyarországi fellépésre nem is volt, intézkedései – kinevezések, adománylevelek, magyarországi főrendek megkeresése – inkább csak pártjának és igényének fenntartására irányulhattak.

Tvrtko halálát követően László 1391-ben Horváti János macsói bánt magyarországi helytartójának, Hervoja bosnyák nagyvajdát és testvérét pedig dalmát-horvát bánoknak nevezte

ki (SCHÖNHERR 1898: 15). A lázadás lendülete ennek ellenére mégis megtört, Zsigmond az 1393-ban indított délvidéki hadjáratával már a tenger mellék névleges visszaszerzését is elérte, a diakovári találkozón Tvrtko utóda Dabiša István a Horvátországra és Dalmáciára vonatkozó jogairól lemondott. 1394-ben a lázadók vezérüket is elveszítették, a Boszniában elfogott Horváti Jánost Mária királynő Pécssett kivégeztette (ENGEL–KRISTÓ–KUBINYI 1998: 125). Nikápoly (1396) után a mozgalom a Lackfiak vezetése mellett Szlavóniában feléledni látszik, de 1397. február végén a Lackfiakat meggyilkolják, a mozgalmat elfojtják (ENGEL–KRISTÓ–KUBINYI 1998: 131, 132). Boszniában Hervoja Hrvatinić Vukčić a rövid ideig tartó ingadozása után, 1395-ben már László vicarius generálisa, 1398-ban az ország nagy részét kézbe tartó Ostoja István is a nápolyi pártot erősítette (THALLÓCZY 1915: 31).

Reális esély a magyar trón megszerzésére 1401-ben adódott, amikor az országnagyok Zsigmondot a budai várban letartóztatták, a hatalmat a főpapok és a bárók tanácsa vette át (ENGEL–KRISTÓ–KUBINYI 1998: 133). László viszont elhúzódo alkudozásba kezd Velenceivel, fellépése – bár ekkorra már a Nápolyi Királyság pacifikálása befejeződött – lényegében csak egy újabb helytartó kinevezéséig terjedt. (SCHÖNHERR 1898: 19)

Zsigmond helyzete kiszabadulása után sem stabilizálódott, dinasztikus érdekeinek alárendelt intézkedései, örökösödési szerződése Albert osztrák herceggel, tartós távolléte és ennek időtartamára Albert kormányzóvá tétele általános elégedetlenséget keltett. 1402 végén (vagy 1403 elején) a váradi székesegyházban összegyűlt főpapok és zászlósurak Zsigmond trónfosztásáról határoztak, a Váradról indult felkelés rövid időn belül az egész országra kiterjedt, a felkelő főurak a nemzet nevében a magyar trón elfoglalására Nápolyi Lászlót hívták meg. (SCHÖNHERR 1898: 20)

Az első fegyveres összecsapásra február 4-én Bihácnál került sor, ahol Bebek Imre vránai perjel és Hervoja vajda győzelmet arattak Bessenyei Pál horvát bán felett, és magát a bánt is elfogták. A később érkező nádor, Garai Miklós és Maróti János macsói bán sem tudott jelentős eredményt elérni, februárban már egész Szlavónia fegyverben állott. (BÁN-LAKY 1929–1942/2001).

Az év elején táborba szállt lázadó főurak László fogadására délre indultak, március 23-án már Hedrehen (Schönherr szerint a Valkó vármegyei Héderfalván (SCHÖNHERR 1898: 20) tartózkodtak, ahol partiális országgyűlést tartottak. Április 4-én a horvátországi Zalatnán ülészetek, ahol lengyel szövetséget is kötöttek (BÁN-LAKY 1929–1942/2001).

Április végétől a pápa is nyíltan László mellé állt, országai visszaszerzésére átengedte a Nápolyi Királyság papi tizedét, László magyar koronára való jogát június 1-én nyilvános consistoriumon ismerte el (SCHÖNHERR 1898: 28). Szentszéki követként Angelo Acciaiuoli bíborost küldte Magyarországra, június 2-án kelt utasítása szerint: „Kövessen el mindent, hogy László nápolyi király Magyarországot megszerezze.” Intézkedéseit illetően a bíborost teljhatalommal ruházta fel (MÁLYUSZ 1956: 289).

László késlekedése – Carbonus bíboros július 10-én Rómában kelt levele szerint – nővére, Johanna házasságának előkészítése miatt történt. Johannát Vilmos osztrák herceg kérte feleségül, és László támogatását a házassági ajánlat kimenetelétől tette függővé. Azonos értelmű Matheus de Sancto Miniata nápolyi királyi titkár egy nappal későbbi, Zarából Firenzéhez írt levele is, amely szerint Hervoja vajda ekkor már Zarában várta a nápolyi királyt, László indulása viszont a fenti ok miatt még halasztódott. (MÁLYUSZ 1956: 295). Az eljegyzési szerződés Vilmos herceg általi megerősítése csak augusztus 23-án történt meg Bécsben (MÁLYUSZ 1956: 300).

KÖZVETLEN ELŐZMÉNYEK

László július 16-án – más forrás szerint július 17-én (MISKOLCZY 1922: 347) – hét gályával és öt kisebb hajóval indult el Viestéből (BÁNLAKY 1929–1942/2001). Egy július 24-én Firenzéhez írt levél szerint László király és a pápai követ 19-én, a magyar főurak pedig az esztergomi érsek vezetésével 21-én érkeztek Zárába. „Naponta tanácskoznak és biztosra veszik, hogy mielőtt a királynak elég fegyveres ereje lesz, minden ingadozó neki fog engedelmessé válni (MÁLYUSZ 1956: 296).

Ekkor Nagyváradon már úgy tudták, hogy a nápolyi király és kísérete Székesfehérvár felé tart: „Lukács váradi és István erdélyi püspök, mindkét Miklós erdélyi vajda, Csáki György székelyispán... Mivel László király az esztergomi és kalocsai érsekkel, valamint Detre nádorral megindult Zárából Székesfehérvár felé, ők pedig elhatározták, hogy jövő szerdán, Körösközön” (valójában: *Kereske*, Krassó megye, a jelenlegi Berzava közelében – [BÁRTFAI 1919: 229]) „táborba szállnak ...” (MÁLYUSZ 1956: 296). – A két püspök és a két erdélyi vajda által (Váradon, július 21-én, szombaton) keltezett levél, ha téves adatra támaszkodott is, számunkra fontos információt közöl. Megtudhatjuk belőle, hogy a Váradtól mintegy 200 km-re délre eső táborhely elérése négy-öt napot vett igénybe, ez a kor viszonyaira jellemző adat jól használható a későbbi történések időbeli lefolyásának becsléséhez.

Matheus de Sancto Miniato nápolyi királyi titkár július 30-i, Firenzéhez írt leveléből viszont arról értesülünk, hogy Zárában a magyar előkelők nem tudták elérni, hogy a király személyesen vonuljon az országba. A nápolyi és a magyar álláspont különbözőségéből adódó ellentéteket a pápai követ közvetítésével sikerült rendezni, a követ a Zárában történő koronázáshoz a magyar előkelők hozzájárulását is elérte. (MÁLYUSZ 1956: 297)

Magyar királlyá koronázásáról László a velencei dózsét augusztus 5-én, a koronázás napján értesítette „Magyarországot, mint örökségét birtokába vette. A prelátusok, bárók s mások tömegének hozzájárulásával megkoronázták.” (MÁLYUSZ 1956: 297).

Zsigmond augusztus 9-én még Pozsonyban tartózkodott – a zárai koronázásról ekkor még nem is értesülhetett –; innen utasította a csehországi helytartóit és tanácsosait a pápai adók és iratok engedélye nélküli beszolgáltatása illetve elfogadása ügyében (MÁLYUSZ 1956: 298), (DL 289204.). Pozsonyból augusztus 15. körül indulhatott Budára, ugyanis augusztus 19-én útközben még Ászárról intézkedett a kassaiak felé, hogy hirdessék ki megérkezését, és kövessék Perényi Péter utasításait (MÁLYUSZ 1956: 299), (DL 270073.).

Sajnos a koronázás és csata közötti időszak eseményeire vonatkozóan nem rendelkezünk más közvetlen forrással, így nincsenek biztos ismereteink – a több nemzetből álló hadvezetésére valamint útvonalára, indulási és a sebesi táborhelyre való érkezés időpontjaira, de még az ütközet pontos helyére és időpontjára sem.

A CSATÁRA VONATKOZÓ KÖZVETETT
ÉS KÖZVETLEN INFORMÁCIÓK, KÖVETKEZTETÉSEK

Figyelemreméltó adatot találunk azonban Ignaz Aurelius Fessler 1869-ben Lipszében kiadott *Geschichte von Ungarn II.* című munkájában – a könyv előszavát Horváth Mihály írta. Fessler a csata helyszínéül „Pápa-Pinkócz”-ot jelölte meg (FESSLER 1869: 294), azonos adat található Horvát Mihály 1871-ben kiadott *Magyarország történelme II.* (Hor-

A MÚLTNAK KÚTJA

CSISZÁR ZOLTÁN: A PÁPOC MELLETTI CSATA

váth 1871: 430) és Rónai Horváth Jenő 1895. évi Magyar hadi krónika I. című munkákban is (RÓNAI 1895: 230).

Fessler és Horváth munkája két azonos hivatkozást tartalmaz, elsőként Mednyánszky Diplomatarum Stiboriarum-át, másodikként pedig Majláth János 1828-ban kiadott Geschichte der Magyaren II. kötetét, Fessler az előzőek mellett még Joseph Steiherrn Hormayr 1823-ban kiadott Taschenbuch-ját is megjelölte.

A Fessler által elsőként közölt helyszín „Pápa” előtagja biztosan téves. Mednyánszky Diplomatarum Stiboriarum-át Wenzel Gusztáv is ismerte, és fel is használta a Stibor vajdáról írt életrajzi tanulmányában. Wenzel a „Sebesnél” valamint a „Pápocz közelében” kifejezéseket használja a csata vonatkozásában (WENZEL 1874: 23, 24), mely azonos értelmű a Majlátnál található „bei Sebes, unfern von Papocz”-al (MAJLÁTH 1828: 150). Azonos értelmű szövegrészlet található Hormayrnél egy későbbi kiadványban is (HORMAYR 1833: 249), mely az 1823-as eredeti kiadást hivatkozva (HORMAYR 1833: 250).

A „Pápa” utótagjaként megjelölt „Pinkócz” ellenben nem elírás, ugyanis Pinkócz, Pápop középkori tartozékának, Ekl-nek (DL 30651., DL 5622.) a XIX. század elejétől használt neve. Egy 1809. évi térképen már ezen a néven van feltüntetve – 1801-es térképen pedig még Csonkásként. Az Ekl-el való azonosságát Az Első Katonai Felmérés (1763–1787) alábbi térképrészlete is bizonyítja.

A csata XIX. századi történelmi munkákban megjelölt helyszíne (MAPIRE TTO)

A térképen az „Eköli Majyer hof” név ceruzával áthúzva látható, alatta az ugyancsak ceruzás „Pinkócz” felirattal. Pinkócz a Rába jobb oldalán Rábasebessel szemben, attól mintegy négy kilométerre, Pápop irányában feküdt.

A fentiek értelmében korrigált „Pápoc–Pinkócz” hivatkozás bár biztosan nem középkori forrásból származik, de mindenképp tudatos beazonosítás eredménye, és így mint a csata lehetséges helyszíne, a forrás ismerete hiányában is jelentőséggel bír.

A fentebb vizsgált XIX. századi történeti leírásokban közös vonásként jelenik meg a nápolyi király személyes jelenléte is. Majláth elbeszélése szerint „hierauf wandte er sich gegen Ladislav” (MAJLÁTH 1828: 150). Fesslernél „rückten die Feldherren gerade auf Ladislaus los, der unterhalb Raab” (FESSLER 1869: 294). Horváth Mihály szerint „a Székes-Fehérvár s talán Buda bevételére indult Lászlót Pápocz körül megtámadta” (HORVÁTH 1843: 102); „a Pápa-Pinkócz mellett táborozó Lászlóra vezették hadaikat” (HORVÁTH 1871: 430). Rónainál „a pártkirályt seregével együtt megfutamították” (RÓNAI 1895: 230).

László személyes jelenléte tekintetében a későbbi történetírás már megosztott. Schönher Herr Gyula Nápolyi László trónkövetelésének külföldi vonatkozásai tárgyú akadémiai székfoglaló értekezésében „a Zarában veszteglő” (SCHÖNHERR 1898: 30) László mellett foglalt állást, Bánlaky József szerint azonban, Győr bevetele után, Zsigmond hadvezérei „a László parancsnoksága alatt álló sereg megtámadására indultak” (BÁNLAKY 1929–1942/2001).

A probléma tisztázása László itineráriumának a zárai koronázás és Zsigmond október 8-i budai amnesztia hirdetése (DL 8900.) közötti időszak adatai alapján kísérlelhető meg.

László alábbi táblázatban feltüntetett oklevélkiadásai alapján, valamint Zára és a csata helyszíne közötti távolság (~ 600 km) kétszeri bejárhatóságának figyelembevételével, csak abban az esetben számolhatunk László 1403. évi közvetlen jelenlétével Pápoc mellett, amennyiben a csata szeptember második felében zajlott – a szeptember 9. és október 3. közötti időszak azonban már más problémát is felvet.

Nápolyi László itineráriuma:

Hónap	Augusztus				Szeptember				Okt.			
Nap	08.	12.	14.	15.	17.	27.	29.	04.	06.	08.	09.	03.
Hely	Zára (Iadre)											
Oklevél	(Mályusz 1956: 298)	DL 50061.	(Mályusz 1956: 299)	DL 50062.	DL 230831.	DL 92222.	DL 92223.	DL 50063.	DL 286762.	(Mályusz 1956: 302)	(Mályusz 1956: 302)	(Mályusz 1956: 306)
Fennmaradási forma	okmánytár	eredeti	okmánytár	eredeti	másolat	eredeti	eredeti	átírás	eredeti	okmánytár	okmánytár	okmánytár

Az ismert történelmi munkák a Pápoc mellett zajlott ütközetet közvetlenül a Győr visszavétele utáni időszakra teszik. Zsigmond és a Győr ostromára visszahagyott vezérei – a két Garai és Stibor volt erdélyi vajda – valószínűleg együtt indulhattak a pozsonyi gyülekezési helyről. Mivel augusztus 19-én Zsigmond még Ászáron keltezte a kassaiakhoz írt levelét (DL 270073.), az onnan egy napi távolságra eső Győr visszavétele sem történhetett meg ennél előbb.

Az ellenkirály olasz–nápolyi csapatainak indulási időpontja nem ismert, az indulásra feltételezhetően csak az augusztus 5-i koronázást követően került sor, így ezek augusztus 25. előtti beérkezése Sebesre nem valószínű.

Az augusztus végi időpontot árnyalja, hogy Zsigmond sem Győr visszavételét, sem pedig a Pápos mellett nyílt csatában aratott győzelmet nem említi a Ragusához szeptember 30-án írt levelében: „(Makrai) Benedeket Pestnél leverte, Esztergomot körülzártá. Visegrádon a szentkoronát a nép előtt a fejére tette, most pedig Székesfehérvárra megy.” (MÁLYUSZ 1956: 305). Ezek a történések azonban közvetlenül a Pápos mellett csatát követő időszakra tehető – Ragusa előzményekre vonatkozó értesítése már ezt megelőzően megtörténhetett.

A bevezetőben hivatkozott privilegiális oklevél a Pápos mellett csatát szintén Győr visszavétele után említi. Győr kapcsán a néhai Garai Miklós nádor fiainak, Jánosnak valamint Miklósnak, az ekkori nádornak a szerepét emeli ki. A Pápos mellett csatára az alábbi részlet vonatkozik:

„... *idem Dominus Stiborius leonina sumpta audacia, persone sue et suorum non curans, nec advertens discrimina, opportunitate captata debita, in eosdem vna cum suis assecclis, nostrisque fidelibus tam viriliter irruit, et tam potenter, quod ipsis inimicis pro maiore parte in fugam conversis, aliis vero in ore gladii cesis, ablatis penitus eorum sarcinis, atque bonis, et in predam conversis, vexillum ipsius Ladislai, filii Karoli, totaliter diruit, et per omnia laceravit, Demum arrepto abinde cum suo exercitu, celesti domo triumphali potitus victoria, felici ac prospero itinere ad civitates nostras primo Albaregalis et subsequenter Budensem, ...*” (FEJÉR 1838: 156).

A leírás szerint az elsöprő erejű támadást Stiborici Stibor volt erdélyi vajda vezette, sokan a széleken kard által veszttek el, másokat a felszerelésüktől és poggyászuiktól fosztottak meg, a csatában László zászlóalját teljesen lebontották és szétszaggatták.

Sajnos nincsenek közvetlen adataink László nápolyi zászlóaljának létszámára vonatkozóan, de a Nápolyi Királyság területéről Dalmáciába áthajózott fegyveres katonák létszáma jól becsülhető. A fennmaradt leírások szerint 1402. augusztus 24-én Aldemarisco 5 gályával és egy brigantinoval érkezett Zarába, 1403. július 9-én újabb 12 gálya érkezett Nápolyból, majd július 16-án 7 gályával és 5 kisebb hajóval maga László is elindult Viestéből. Eltekintve a 6 kisebb hajó fegyveres létszámától, a 24 gálya katonai létszáma 4800 főt tett ki. A bevezetőben közölt oklevélrészlet sok nemzet fegyvereseiről beszél, közülük külön kiemeli az olaszokat és a nápolyiakat – de nyilván képviseltették magukat a dalmátok, bosnyákok, horvátok és talán még Habsburg Vilmos tájér, krajnai és karintiai erői is, és bizonyára legnagyobb számban a magyarok is.

Stibor az oklevélrészlet szerint a csatát követően seregével Fehérvárra majd Budára vonult. Gyors fellépése a két várost is Zsigmond oldalára állította, majd Esztergom alatt csatlakozott az érseki székhelyt körülzáró királyi sereghez. Sajnos a fehérvári és budai időpontokra vonatkozóan sincs adat, de szeptember 7-én Stibor már biztosan Esztergom alatt tartózkodott, ugyanis Zsigmond innen keltezett oklevelében a vajda mint relátor szerepel (MÁLYUSZ 1956: 302).

Páposról Esztergomig az út minimum 5 napot vehetett igénybe, így a Pápos mellett csata időpontja augusztus 25. utánra, augusztus utolsó napjainak valamelyikére tehető.

KÖVETKEZMÉNYEK

Zsigmond Raguzához írt levele szerint Esztergom még szeptember végén is ostrom alatt állt, a hosszú ostrom után is csak rohammal sikerült bevenni. A két erdélyi vajda Hatvan mellett kiváró csapatai a nádor közbenjárására harc nélkül letették a fegyvert. (IPOLYI-NAGY-VÉGHELY 1880: 442)

Zsigmond október 8-án, Budán hirdetett feltételes közkegyelmet, elrendelte a hűtlenek lajstromozását, a kapott kegyelem írásba foglalását, és az eddigi adományok új nagypecsétjével történő megerősítését (MÁLYUSZ 1956: 306), (DL 8900.). A felkínált kegyelmet többen is visszautasították, de ezt követően az ország belsejében már csak elszigetelt harcok folytak. Zsigmond a hűtlen püspököket elmozdította, stallumukat nem töltötte be, helyükre világi helytartókat nevezett ki.

László november 7-én tért vissza Nápolyba, Zarában helytartót hagyott a ciprusi királyi házból származó Lusignan János személyében (SCHÖNHERR 1898: 31). Hervoja bosnyák nagyvajdát még 1403 őszén Spalato és a hozzá tartozó szigetek, Curzola, Lesina, Lissa és Brazza hercegévé tette meg, aki így hivatalosan is uralkodója lett a Spalatótól a déli magyar határig terjedő területeknek, 1408 végén azonban már Zsigmond oldalára kényszerült átállni (THALLOCZY 1915: 32). László dalmáciai befolyása 1403 után folyamatosan csökkent, valószínűleg belátta, hogy az egymástól nagy földrajzi távolságra lévő két királyság perszonáluniójának megvalósításához és fenntartásához – elődeihez hasonlóan – nem rendelkezik elegendő erőforrással.

A magyar korona melléktartománya, Dalmácia azonban végképp elveszett, László 1409. július 9-én Dalmáciára vonatkozó jogait és ottani birtokait eladta Velencének (SZALAY 1882: 842). A Nápolyi Királyság és a Magyar Királyság perszonáluniója helyett Itália egyesítését („Aut Caesar aut nihil!”) tűzte zászlajára, amit mindvégig következetesen és nagyobb eredményességgel is képviselt. Magyar királyi címét haláláig viselte, nemcsak ő, hanem utódja, Johanna is.

UTÓSZÓ

A több mint hatszáz évvel ezelőtti eseményre vonatkozóan csak egy közvetlen forrásunk maradt fenn, ez pedig a bevezetőben hivatkozott 1406. évi privilegiális oklevél. A XIX. századi történetírás azonban megőrzött olyan információt is, ami más forrás akkori meglétére utal.

A Pápoc melletti csata jelentősége abban rejlik, hogy Nápolyi László trónkövetelését érintően ez az egyetlen olyan ütközet, ami a magyar királyság belső területén, nápolyi és más délvidéki hadak részvétele mellett zajlott. A csata kimenetele végképp lezárta a nápolyi Anjou-házhoz köthető korszakot a Magyar Királyságban.

A történeti források alapján a csata pontos helyszíne nem azonosítható, talán a régészet hozhat még új eredményt. A csatában elesettek bizonyára nem maradtak temetetlenül, ugyanis a közelben ekkor még két jelentős egyházi intézmény, a pápoci prépostság és perjelség élte fénykorát.

A feltételezett helyszín térségében egy halomcsoport és ettől nem messze egy egyedül álló halom is azonosítható. A régészeti kataszterben is szereplő Kemenesszentpéter „37/2”-es jelű (Dombi-dűlő I.), Pinkóc-pusztá és a Rába közé eső halomcsoport, amely a leírás szerint „egymástól 150–200 m távolságra két-két, illetve négy halomból áll” – nem feltárt, de őskori illetve Árpád-kori besorolású (GEREVICH 1966: 127–128). Valamint a Pinkóctól délnyugatra, mintegy négy kilométerre lévő, Pápoc mellett található Őszhalom – amelynek neve talán egy 1403 őszén emelt sírhalomra utalhat.

FORRÁSOK

- BÁNLAKY József (1929–1942)/2001. *A magyar nemzet hadtörténelme* (elektronikus dok.). Arcanum Adatbázis. Budapest
- BÁRTFAI Szabó László 1919. *Oklevéltár a gróf Csáky család történetéhez. I. kötet. 1. rész. Oklevelek 1229–1499.* Stephaneum Nyomda R. T. Budapest.
- ENGEL Pál – KRISTÓ Gyula – KUBINYI András 1998. *Magyarország története 1301–1526.* Osiris Kiadó. Budapest.
- FEJÉR, Georgius 1838. *Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis. Tomi X. Vol. 3.* (Buda, 1838.)
- GEREVICH László (főszerk.) 1966. *Magyarország régészeti topográfiája. Negyedik kötet. A pápai és a zirci járás.* Akadémia Kiadó. Budapest.
- FESSLER, Ignaz Aurelius 1869. *Geschichte von Ungarn II.* F.A. Brockhaus. Leipzig.
- HORMAYR, Joseph Steihermann von 1833. *Taschenbuch für die vaterländische Geschichte. Vierter Jahrgang.*
- HORVÁTH Mihály 1843. *A magyarok története. Második szakasz.* Ref. Főiskola. Pápa
- HORVÁTH Mihály 1871. *Magyarország történelme. Második kötet.* Heckenast Gusztáv. Pest.
- IPOLYI Arnold – NAGY Imre – VÉGHÉLY Dezső 1880. *Hazai Okmánytár. Codex diplomaticus partius Hungaricus. VII.* Budapest.
- MAJLÁTH János 1828. *Geshichte der Magyaren. Zweiter Band.* F. Tendler. Wien.
- MÁLYUSZ Elemér 1956. *Zsigmondkori oklevéltár II. (1400–1410): Első rész (1400–1406)* Magyar Országos Levéltár kiadványai, II. Forráskiadványok 3. Budapest.
- MISKOLCZY István 1922. *Nápolyi László, I. Közlemény.* Századok.
- ÓVÁRY Lipót 1879. *Nápolyi Anjoukori kutatások.* Századok.
- PÓR Antal 1896. *Kis Károly és Erzsébet utolsó évei.* Századok.
- RÓNAI Horváth Jenő 1895. *Magyar Hadtörténelmi Könyvtár. Harmadik kötet. Magyar hadi krónika. Első rész. A honfoglalástól a mohácsi vészig.* Magyar Tudományos Akadémia Hadtudományi Bizottsága. Budapest.
- SCHÖNHERR Gyula 1898. *Nápolyi László trónkövetelésének külföldi vonatkozásai. Székfoglaló.* Magyar Tudományos Akadémia. Budapest.
- SZALAY József 1882. *Nápolyi László trónkövetelése és Velence. Negyedik közlemény.* Századok.
- THALLÓCZY Lajos 1915. *Jajca (bánság, vár és város) története; Magyarország melléktartományainak oklevéltára. Codex diplomaticus partium regno Hungariae adnexarum 4..* Magyar Tudományos Akadémia. Budapest.
- WENZEL Gusztáv 1874. *Stibor vajda. Életrajzi tanulmány.* Eggenberger-féle Akad. Könyvkereskedés (Hoffman és Molnár). Budapest.

RÖVIDÍTÉSEK

DL = A Magyar Nemzeti Levéltár adatbázisai. Collectio Diplomatica Hungarica. A középkori Magyarország levéltári forrásainak adatbázisa. Internetes kiadás (DL-DF 5.1) 2009.
MAPIRE TTO = Historical MAPs of the Habsburg Empire. Történelmi Térképek Online (<http://mapire.eu/hu/about/>).

TOVÁBBI AJÁNLOTT IRODALOM

- CUTOLO, Alessandro 1929. *Durazzói László nápolyi király*. Századok.
DVOŘÁKOVÁ, Daniela 2009. *A lovag és királya*. Kalligram Kiadó. Pozsony.
MISKOLCZY István 1922. *Nápolyi László, II. Közlemény*. Századok.
PÓR Antal 1895. *Ifjabb Erzsébet királyné, Nagy Lajos felesége; Második közlemény*. Századok.
SÜTTŐ Szilárd 2003. *Anjou-Magyarország alkonya. Magyarország politikai története Nagy Lajostól Zsigmondig, az 1384–1387. évi belviszályok okmánytárával*. Belvedere Meridionale, Szeged.
SZALAY József 1882. *Nápolyi László trónkövetelése és Velence. Első közlemény*. Századok.
SZALAY József 1882. *Nápolyi László trónkövetelése és Velence. Második közlemény*. Századok.
SZALAY József 1882. *Nápolyi László trónkövetelése és Velence. Harmadik közlemény*. Századok.
SZILÁGYI Sándor – PÓR Antal – SCHÖNHERR Gyula 1895. *A magyar nemzet története; Harmadik kötet – Az Anjouk kora az Anjou ház és örökösei (1301–1439)*. Atheneum Irodalmi és Nyomdai Részvénytársulat. Budapest.
THALLÓCZY Lajos 1892. *Hervoja herceg és címere*. Turul.
THURÓCZY János (Fordította: Bellus Ibolya és Kristó Gyula) 2001. *A magyarok krónikája. Milleniumi magyar történelem (Források)*. Osiris Kiadó. Budapest.
Eberhard WINDECKE (Fordította: Skora Renáta) 2008. *Eberhard Windecke emlékirata Zsigmond királyról és koráról*. História: MTA Történelemtudományi Intézete. Budapest.

A fenti tanulmány szerkesztéséhez nyújtott segítséget megköszönjük dr. Bariska Istvánnak. (A szerk.)